

Leden 2024

OPRAVDU PŘIBÝVÁ VYSOKOŠKOLÁKŮ? VÝVOJ A DOPADY NA TRH PRÁCE

Jan Bouček

Shrnutí

V České republice přibývá vysokoškoláků. Ani samotný trend však nestačí dohánět průměr zemí OECD, který je značně vyšší. Analýza potvrzuje, že nejvyšší dosažené vzdělání přímo koreluje s průměrnými mzdami. Značná část absolventů dle šetření přitom nepotřebuje dané vzdělání na výkon své stávající práce. Stát by měl efektivně vynakládat prostředky a současně by se měl více věnovat podpoře vybraných oborů, které odpovídají požadavkům trhu práce.

Hlavní body

- Studium a vzdělané obyvatelstvo má podle expertů klíčový význam pro ekonomický růst.
- S výší dosaženého vzdělání koreluje i celkový příjem absolventa: životní úroveň vzdělaných lidí je téměř dvojnásobná oproti úrovni studentů středních škol bez maturity.
- Vysokoškolské vzdělání má mnohem širší vliv na celé společenství než na individuální prospěch a je klíčovým faktorem pro budování udržitelné, inovativní a sociálně stabilní společnosti.

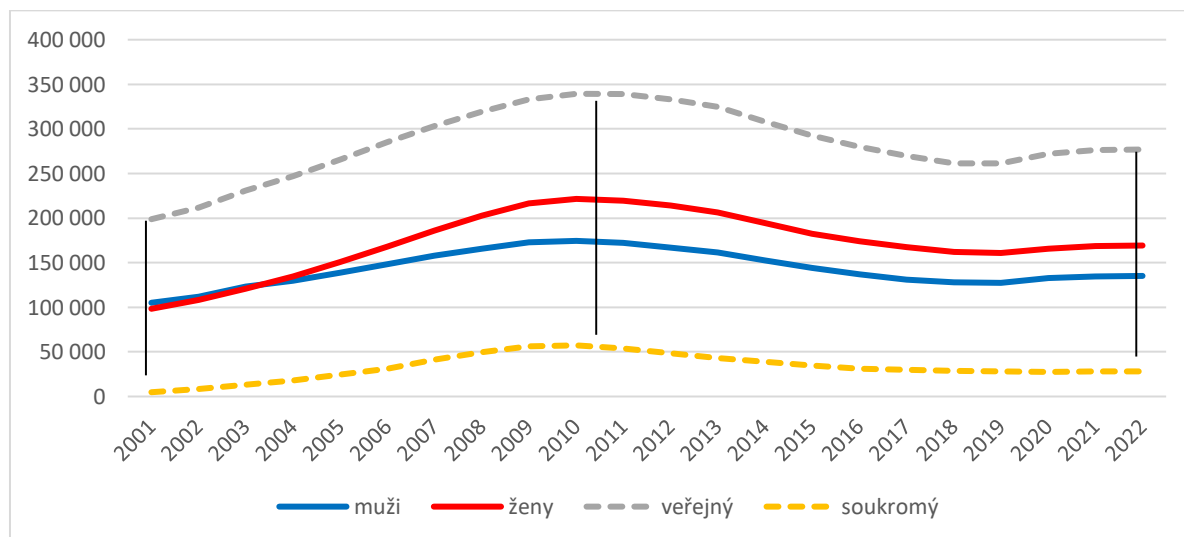
Téma vzdělání je považováno napříč politickým spektrem za klíčové. V téměř všech vládních programových prohlášeních se o něm píše, ať už se jedná o jeho kvalitu, různé formy či dostupnost. Studium a vzdělané obyvatelstvo má podle expertů klíčový význam pro ekonomický růst. V následující analýze se zaměříme na oblast terciárního vzdělávání, které je důležité hlavně pro země jako je Česká republika, tedy s dlouhodobě nízkou nezaměstnaností a problémem produktivity práce a relativně nízkými mzdami.

Aktuální situace ve vysokém školství

Statistiky týkající se počtů vysokoškolských studentů v Česku vypadají relativně optimisticky. Minulý rok bylo zapsáno na vysokých školách téměř 305 tisíc studentů, což je oproti roku 2001 o polovinu více. Je vhodné zde zmínit, že počet obyvatel ve věkové skupině 20 až 29 let se za stejné období snížil o víc než třetinu (Statistika&My, 2023). Poměr studentů vysokých škol k celkové populaci se tedy zvýšil z 1,57 % na začátku milénia (2001) na 2,17 % v roce 2022. Postupný trendový nárůst studentů a absolventů se projevuje také ve struktuře společnosti. Pro srovnání v roce 2001 mělo pouze 12 % osob ve věkové kategorii 25 až 54 let ukončené vysokoškolské vzdělání. Od té doby se situace zlepšovala a v roce 2011 mělo diplom 20 % obyvatel. Poměr se navyšoval až do současnosti, kdy podle aktuálních dat z loňského roku vzrostl téměř na třetinu (ČSÚ, 2023a).

V porovnání s okolními státy ale Česko není ve statistikách terciární vzdělanosti zdaleka premiantem. Celkový poměr vysokoškolsky vzdělané populace starší 25 let v ČR je podle dat OECD ve výši 34,6 %. Mezi sousedními zeměmi jsme na tom nejhůř: v Německu je tento podíl 37,3 %, na Slovensku 39,1 %, v Polsku 40,5 %, a v Rakousku dokonce 43,1 %. Přitom průměr zemí OECD činí 47,4 % vysokoškoláků na populaci (nejlépe jsou na tom Kanada – 67 %, Japonsko – 65,7 % a Irsko – 63,3 %); (OECD, 2023b).

Graf 1: Studenti veřejných a soukromých vysokých škol dle pohlaví

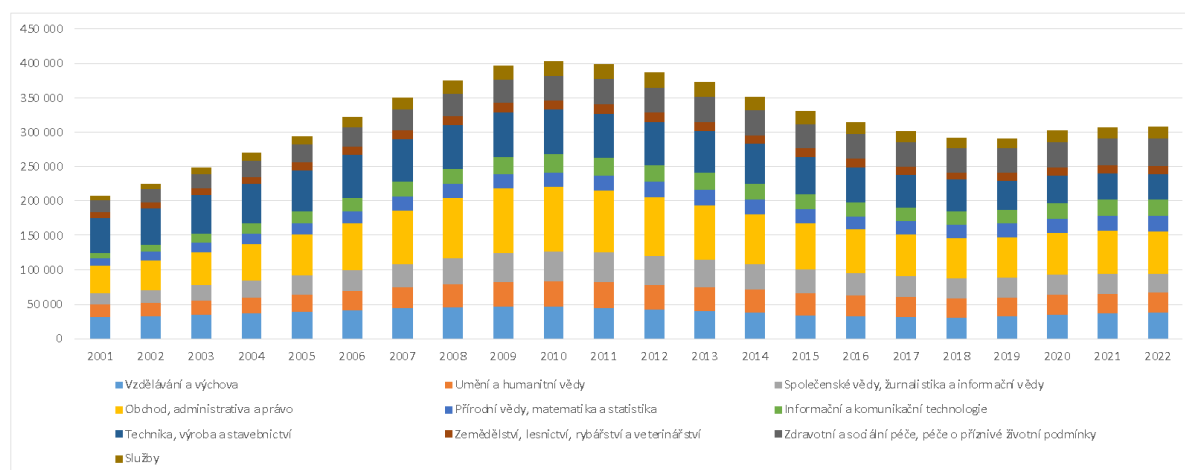
Zdroj: ČSÚ, 2023a, vlastní zpracování

Pokud se soustředíme na zastoupení mužů a žen na vysokých školách, tak zlomovým rokem byl 2004, kdy historicky poprvé v České republice překročil počet studujících žen počet mužů. Rozdíl byl zhruba čtyři a půl tisíce. V roce 2012 to už bylo o 47 400 víc žen více než mužů. Tento rozdíl se postupně do roku 2022 snižoval a aktuálně se ustálil okolo 30 tisíc ČSÚ, (2023a).

V roce 2001 chodilo na vysokou školu 203 448 studentů, drtivá většina z nich navštěvovala veřejné vysoké školy. Poměr přihlášených na soukromé školy byl v tomto období pod hranicí 3 % (celkem 4,8 tisíc). V čase tento počet rostl až dosáhl svého maxima v roce 2009. V tomto roce si zhruba 14,5 % všech studentů vzdělání platilo. Dnes je to zhruba 9 %. Soukromé vysoké školy a univerzity v České republice stále tvoří spíše vedlejší pilíř terciálního vzdělání. Zájemce často lákají třeba na vyšší podíl praxe a výuku konkrétních dovedností, pro některé uchazeče může být snadnější se na ně dostat.

V případě počtu studentů veřejných vysokých škol (a státních vysokých škol) byl trend podobný. V roce 2001 na ně bylo přihlášeno 198 770 lidí, tento počet výrazně narůstal a vzhledem k demografickému vývoji vyvrcholil v roce 2010 při počtu 339 361 studentů. Číslo pak klesalo obdobně jako v případě soukromých škol až v posledních letech stagnuje na úrovni 275 tisíc. (ČSÚ, 2023a).

Graf 2: Zaměření vysokoškolského studia

Zdroj: ČSÚ, 2023a, vlastní zpracování

Nejčastěji se zájemci hlásí na školy zaměřené na obchod, administrativu, právo a také na techniku, výrobu a stavebnictví, následují obory věnující se společenským vědám, žurnalistice a informačním vědám. Pokud jde o zastoupení pohlaví, největší rozdíl je vidět na školách se zaměřením na informační a komunikační technologie, kde muži tvoří 82,2 % studentů. Vysoký podíl mužů je znát i na oborech orientovaných na techniku, výrobu a stavebnictví. Hlásí se sem pouze 28,5 % žen. Studentky naopak preferují vzdělávání a výchovu (77,1 %), zdravotnictví (73,4 %), umělecké a humanitní směry (66,3 %) a společenské vědy, žurnalistiky (61,9 %) (ČSÚ, 2023a).

Odměňování a vzdělávání ve vzájemné symbióze

Fakt, že s výší dosaženého vzdělání koreluje i celkový příjem absolventa, není úplně překvapivý. Životní úroveň vzdělaných lidí je téměř dvojnásobná oproti úrovni studentů středních škol bez maturity. Ti s maturitou pak vydělávají v průměru o třetinu méně než absolventi vysokých škol.

Drtivá většina absolventů VŠ se navíc už rok po dokončení studia aktivně uplatňuje na pracovním trhu, navíc nejčastěji uzavírají smlouvy na dobu neurčitou, a to až v 65 % případů. Toto je patrné u absolventů kombinované formy studia a v oblasti informačních a komunikačních technologií. Nižší počet smluv na dobu neurčitou je u oborových skupin přírodních věd, matematiky a statistiky (cca 47 %) a umění a humanitních věd (cca 55 %), (CSVŠ, 2019).

Tabulka 1: Mzdy dle úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání, 2022

Úroveň dosaženého vzdělání	Průměrná mzda	Mediánová mzda
základní a nedokončené	30 645	28 735
střední bez maturity	33 489	31 617
střední s maturitou	42 182	38 217
vyšší odborné a bakalářské	49 709	43 575
vysokoškolské	64 942	52 903

Zdroj: ČSÚ, 2023b, vlastní zpracování

Vzdělání jako klíč k ideální pracovní pozici

Z pohledu veřejných rozpočtů, které čerpají z vysokých mezd v ekonomice, se může zdát, že je vhodné neustále navyšovat absolutní počet studentů vysokých škol. Důležité ale je uvědomit si, že v Česku je financování vysokoškolského studia pro stát velmi nákladné. Právě proto by bylo žádoucí brát v úvahu informace vyplývající z šetření mezi absolventy o přínosech vzdělání vzhledem k jejich aktuální pracovní pozici.

Přibližně 75 % absolventů vysokých škol považuje vystudovaný či příbuzný obor za nevhodnější pro svou současnou práci a přibližně 64 % čerstvých magistrů uvádí, že vzdělání přímo koresponduje s náplní práce, kterou vykonávají. V případě absolventů bakalářského stupně je shoda méně příznivá – až 50 % z nich pracuje na pozicích, které nesouvisejí s jejich oborem. Problematický může být fakt, že 28 % bakalářů dělá takovou práci, u které diplom vůbec nepotřebuje. Obdobně u doktorských programů se ukazuje, že až 40 % absolventů by mohlo vykonávat současnou práci i s nižším akademickým titulem. Příkladem můžou být agrární obory (CSVŠ, 2019).

Tato čísla zcela jistě neimplikují, že v České republice studuje zbytečně mnoho studentů vysoké školy. Problémem je jejich špatné rozmístění mezi jednotlivé školy a obory či programy. Typickým příkladem jsou studenti informačních technologií. Data o volných pracovních místech naznačují, že v Česku trvale chybí kvalifikovaní profesionálové v oblasti IT (MPSV, 2023). Navzdory tomu počet studentů v tomto oboru stagnuje. Zatímco v roce 2022 to bylo zhruba 7,6 %, v roce 2012 6,5 % (ČSÚ, 2023a). Navíc se absolutní počet studentů informačních a komunikačních technologií dokonce snížil.

Závěr

Terciální vzdělání nejenže formuje pracovní schopnosti jednotlivců, ale hraje taky klíčovou sociální roli. Vzdělanější společnost vytváří široké spektrum pozitivních externalit, které ovlivňují ekonomiku i chování obyvatel. Vyznačuje se taky nižší mírou sociálních konfliktů a radikalizace. Celkově lze konstatovat, že vysokoškolské vzdělání má mnohem širší vliv na celé společenství než na individuální prospěch. Je klíčovým faktorem pro budování udržitelné, inovativní a sociálně stabilní společnosti. Výrok „investice do vzdělání je investicí do budoucnosti“ není jenom klišé.

Zdroje

- Český statistický úřad. (2023a). *Studenti a absolventi vysokých škol v České republice—2001–2022*.
<https://www.czso.cz/csu/czso/studenti-a-absolventi-vysokych-skol-v-ceske-republice-gr402tsw19>
- Český statistický úřad. (2023b). *Struktura mezd zaměstnanců—2022*.
<https://www.czso.cz/csu/czso/struktura-mezd-zamestnancu-2022>
- OECD. (2023a). *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*.
https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2023_e13bef63-en
- Centrum pro studium vysokého školství. (2019). *Uplatnění absolventů na trhu práce*.
https://cvs.cz/wp-content/uploads/uplatneni_absolventu_trh_prace_final.pdf
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2023). *Nezaměstnanost v září 2023*.
https://www.uradprace.cz/documents/37855/3463287/TZ_nezamestnanost_zari2023.pdf/a_b880d2a-40cf-43ea-6f86-84e8ab75d780
- OECD. (2023b). Education attainment—Population with tertiary education.
<http://data.oecd.org/eduatt/population-with-tertiary-education.html>
- Statistika&My. (2023). *Vysokoškoláků přibývá*.
<https://www.statistikaamy.cz/2023/09/01/vysokoskolaku-pribyva/>

Autor

JAN BOUČEK

Jan Bouček je studentem navazujícího magisterského studia na Národohospodářské fakultě VŠE v Praze, zaměřující se na hospodářskou politiku. Bakalářský cyklus absolvoval se zaměřením na národní hospodářství na téže fakultě. V minulosti pracoval jako junior analytik trhu nemovitostí v Komerční bance. Zajímá se o hospodářskou politiku, veřejné finance a politické dění.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

+420 602 502 674

www.politikaspolecnost.cz

office@politikaspolecnost.cz